

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Perfformiad
Dyddiad y cyfarfod	26 Medi 2024
Aelod Arweiniol / Swyddog	Y Cynghorydd Diane King, Aelod Arweiniol Plant a Phobl Ifanc / y Cynghorydd Emrys Wynne, Aelod Arweiniol y Gymraeg, Diwylliant a Threftadaeth
Pennaeth Gwasanaeth	Geraint Davies, Pennaeth Addysg
Awdur yr adroddiad	Marc Lloyd Jones, Swyddog Datblygu Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg
Teitl	Trawsnewid y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Adroddiad ar y cynnydd a wnaed hyd yma o ran cyflawni'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg yn holl ysgolion y sir yn unol â gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer darpariaeth Gymraeg.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Fe wnaeth y Pwyllgor gais am yr adroddiad yn dilyn trafodaeth ym mis Medi 2023 ar adroddiad cynnydd mewn perthynas â darpariaeth cyfrwng Cymraeg.

3. Beth yw'r Argymhellion?

- 3.1. Gwahoddir y Pwyllgor Craffu i drafod manylion yr adroddiad a nodi unrhyw faterion y gallai fod angen rhagor o ddiweddariadau arnynt i sicrhau bod y Cyngor yn gwneud cynnydd o ran camau gweithredu'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg.

4. Manylion yr adroddiad

- 4.1. Mae gan y Cyngor weledigaeth ddeng mlynedd i gynyddu a gwella'r gwaith cynllunio o ran darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn ein hardal. Caiff hyn ei fynegi yng Nghynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg y Cyngor. Erbyn Medi 2032 ein dyhead yw y bydd 40% o'r holl ddisgyblion saith mlwydd oed yn cael Addysg Cyfrwng Cymraeg.
- 4.2. Er mwyn cyflawni'r weledigaeth hon, mae'r Cynllun yn nodi saith canlyniad a fydd yn cyfrannu tuag at yr uchelgais. Mae angen i'r Cyngor gyflwyno adroddiad blynyddol i Lywodraeth Cymru ar y cynnydd o ran y Cynllun hwn ac mae crynodeb o'r cynnydd i'w weld yn Atodiad 1.
- 4.3. Mae'r prif gynnydd o ran y cynllun yn cynnwys gweledigaeth glir a chefnogaeth i ddatblygu prosiectau; mae Tîm Cefnogi'r Gymraeg yn darparu cefnogaeth ragorol ac arweiniad i staff ysgolion yn Sir Ddinbych; mae gwybodaeth yn amlygu manteision dwyieithrwydd ac addysg cyfrwng Cymraeg ar wefan CSDd; mae 6 ysgol cyfrwng Saesneg wedi newid eu categori iaith ac wedi dod yn ysgolion T2, sydd wedi ymrwymo (dros gyfnod o 10 mlynedd) i gynyddu faint o Gymraeg a ddysgir yn yr ysgol gydag uchelgais i ddysgu 50% o wersi drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r nifer o hwyrddyfodiaid i addysg cyfrwng Cymraeg a'r nifer sy'n derbyn cefnogaeth arbenigol yn cynyddu; mae cydweithio agos yn digwydd gyda Thîm Ymgynghorol y Gymraeg yng Nghyngor Sir Conwy er mwyn rhannu arfer da ac mae hyn yn datblygu'n dda.
- 4.4. Mae swyddogion wedi creu 'Sglein ar Lein' <https://sites.google.com/hwbcymru.net/sgleinarlein/hafan>, gwefan a ddarperir drwy Hwb sy'n cynnwys adnoddau dysgu ar gyfer holl staff yr ysgolion i ddatblygu sgiliau siarad Cymraeg a gwrandao ac i annog y defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg. Mae hyn wedi ei rannu gyda'r holl ysgolion yn dilyn lansiad yng Nghynhadledd y Prifathrawon ym Mehefin 2024.
- 4.5. Mae fframwaith Cymraeg Campus ar gyfer ysgolion uwchradd Sir Ddinbych (cyfrwng Saesneg) wedi ei greu a'i groesawu, gan arwain at gynnydd yn y defnydd o'r Gymraeg yn yr ysgolion hyn. Mae Llywodraeth Cymru wedi dangos diddordeb mawr yn y gwaith hwn.

4.6. Y prif fater sy'n peri pryder yw gostyngiad yng nghanran y dysgwyr a gafodd addysg trwy gyfrwng y Gymraeg ym mlwyddyn 2 yn ystod 2023-24. Yn ystod ac ar ôl y pandemig, fe fu gostyngiad sylweddol yn nifer y disgyblion yn nau o'n hysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg mwyaf. Roedd y gostyngiad hwn yn golygu bod y nifer o ddisgyblion a oedd yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg ym mlwyddyn 2 wedi gostwng o 28% yn y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ym Medi 2020 i 26.3% ym Medi 2023. Mae'r niferoedd yn y ddwy ysgol fodd bynnag yn dechrau dychwelyd i'r hyn oeddent cyn covid. Hefyd mae yna nifer cynyddol o blant sy'n mynychu lleoliadau cyn ysgol cyfrwng Cymraeg gyda bron i 100% yn trosglwyddo i ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg. Mae'r pwysau ariannol yn yr holl ysgolion yn golygu y gall darparu mwy o Gymraeg fod yn heriol. Hefyd mae yna brinder cenedlaethol o staff sy'n siarad Cymraeg ac yn arbenigo yn y Gymraeg fel pwnc yn ogystal â phrinder cenedlaethol o ddeunyddiau dysgu ac adnoddau Cymraeg. Mae swyddogion yn gweithio'n agos gydag ysgolion i sicrhau fod cefnogaeth effeithiol ar gael i fodloni'r heriau hyn ac i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei heffeithio gan y ffactorau hyn.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at Gynllun Corfforaethol 2022 i 2027: Y Sir Ddinbych a Garem?

5.1. Sir Ddinbych sy'n dysgu a thyfu – mae gweithredu'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg yn cefnogi'r nod i hybu dysg a datblygiad ein plant a'n pobl ifanc a chefnogi ysgolion i gyflawni yn erbyn safonau newydd a chanllawiau cenedlaethol. Mae Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Sir Ddinbych yn gosod targedau i gyflawni twf mewn addysg cyfrwng Cymraeg a gwella safonau addysgu yn y Gymraeg.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Ers y newid mewn trefniadau ariannu gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y flwyddyn ariannol hon, mae'r elfen Cymraeg 2050 o'r Grant Addysg Llywodraeth Leol yn £383,195. Caiff y cyllid ei rannu rhwng y gwasanaeth gwella ysgolion rhanbarthol a thimau Cymraeg yr awdurdod lleol. Mae'r cyllid a gadwyd gan yr awdurdod wedi ei ddefnyddio i gynnal capasiti'r staff ymgynghori a throchi er mwyn galluogi'r cynllun i wneud cynnydd.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

- 7.1. Gan mai adroddiad diweddar i'r Pwyllgor Craffu yw hwn ni wnaed Asesiad o Effaith ar Les. Nododd yr Asesiad o Effaith a wnaed pan gymeradwywyd y Cynllun ym mis Ionawr 2022 fod gan y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg botensial i gael effaith gadarnhaol ar Sir Ddinbych â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu, cymunedau cydlynol, Sir Ddinbych fwy cyfartal a Sir Ddinbych fwy ffyniannus.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

- 8.1. Mae Cydlynnydd y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg yn adrodd yn rheolaidd i Grŵp Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Ymysg aelodau'r Grŵp mae ystod o fudd-ddeiliaid gan gynnwys Cynghorwyr, y mae Sir Ddinbych yn gweithio gyda nhw i hyrwyddo datblygiad y Gymraeg. Caiff adroddiad blynyddol ei ysgrifennu hefyd a'i gyflwyno i Lywodraeth Cymru sy'n craffu arno ac yn dychwelyd unrhyw argymhellion neu awgrymiadau.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

- 9.1 Mae'r Cyngor yn wynebu heriau ariannol sylweddol ar hyn o bryd a fydd yn effeithio ar y capasiti i ddarparu gwasanaethau a chyflawni prosiectau a blaenoriaethau corfforaethol. Wrth i'r cyngor weithio drwy'r effeithiau mae angen rhoi ystyriaeth i'r sefyllfa ariannol gyffredinol wrth drafod pob adroddiad yn y dyfodol. Fodd bynnag croesawir y cyllid uniongyrchol ar gyfer y cynllun hwn a ddaw ar ffurf grant gan Lywodraeth Cymru ar hyn o bryd.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

- 10.1. Mae cadw niferoedd uchel o ddisgyblion mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg trwy gydol eu cyfnod mewn addysg yn allweddol i gyflawni'r cynllun ynghyd ag ehangu'r ddarpariaeth, un ai trwy ail-ddynodi categori iaith ysgolion neu ddatblygu ysgolion cyfrwng Cymraeg newydd lle bo hynny'n briodol. Mae pwysau ariannol yn effeithio ar ddatblygiad proffesiynol mewn ysgolion ac ar eu gallu i symud ar hyd y continwm ieithyddol a chynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg yn eu lleoliad. Fe all diffyg cyffredinol o adnoddau cyfrwng Cymraeg a staff sy'n siarad Cymraeg effeithio ar gynnydd.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

- 11.1. Mae'r gofyniad i lunio Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg yn sicrhau cydymffurfiaeth â'r darpariaethau mewn perthynas â'r Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg yn Neddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 ('y Ddeddf') a'r rheoliadau a wnaed o dan y Ddeddf.

- 11.2. Mae pwerau'r Pwyllgor Craffu mewn perthynas â'r mater uchod wedi'u nodi yn Adran 21 Deddf Llywodraeth Leol 2000 ac Adran 7 o Gyfansoddiad y Cyngor.